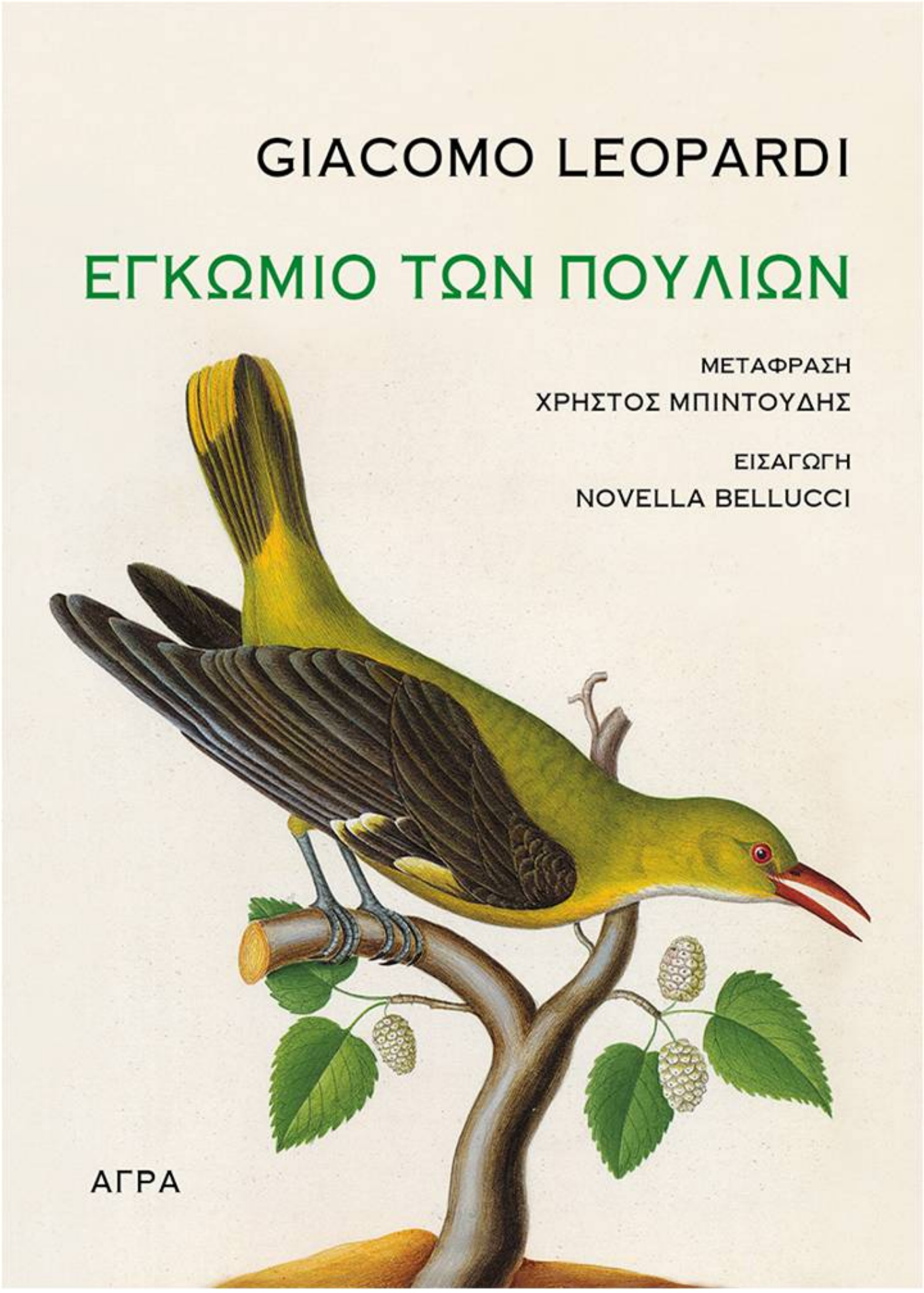
Παρατηρώντας τα πουλιά. Εγκώμιο της ελαφρότητας.

Του **Δημήτρη Γ. Μπούσμπουρα**

Άκουσες Κωνσταντίνε μου τι λένε τα πουλάκια;
Πουλάκια είναι και κελαηδούν, πουλάκια είναι κι ας λέγουν.

Του νεκρού Αδελφού, παραδοσιακό

Έβλεπα αυτό το όνειρο: Πηγαίνοντας με το αυτοκίνητο, σε ένα αντιπλημμυρικό ανάχωμα δίπλα σε ποτάμι, είδα ένα πουλί να μεταφέρει κάτι μεγάλα φύλλα και βλαστούς, σαν από νούφαρα και να φτιάχνει φωλιά σε ένα δένδρο. Το πουλί έμοιαζε με νερόκοτα.

Το αυτοκίνητο προχώρησε και ξαφνικά σκέφτηκα ότι οι νερόκοτες δεν φτιάχνουν φωλιές σε δένδρα. Έκανα όπισθεν για να δω καλύτερα και να αναγνωρίσω το είδος. Το αυτοκίνητο κινούταν δύσκολα στο στενό ανάχωμα μέσα σε λακκούβες και νερά και από την αγωνία ξύπνησα.

Σκέφτηκα: να η αρρώστια των ορνιθολόγων. Το κάθε πουλί δεν είναι απλά ένα πουλί. Είναι αντιπρόσωπος ενός συγκεκριμένου είδους. Κι ακόμα χειρότερα, το πρώτο κελάηδημα που ακούς όταν κοιμάσαι στην εξοχή δεν είναι ένα πουλάκι που κελαηδάει στα κλαριά. Είναι ένας σπίνος, μια γαλαζοπαπαδίτσα, ένας δενδροβάτης.

Το αυτί τεντώνεται και ο μηχανισμός αναγνώρισης και ταυτοποίησης μπαίνει σε λειτουργία. Αυτός είναι ο λόγος που οι ορνιθολόγοι ξυπνάνε νωρίς το πρωί και κοιμούνται με τις κότες για να αντέχουν. Η φύση για αυτούς αναλύεται σε διαφορετικά στοιχεία και ανασυντίθεται στην ολότητά της όταν κουρασμένοι κάθονται μετά από ώρες σε ησυχία.

Αυτό συμβαίνει σε μερικούς. Πολλοί παραμένουν στην διάσπαση και τον συνεχή αγώνα αναγνώρισης των ειδών ακόμα και όταν γυρνάνε από το πεδίο καθώς κοιτάνε με τις ώρες τις εκατοντάδες φωτογραφίες που τράβηξαν. Έτσι οι ορνιθολόγοι θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι οι πιο πεζοί άνθρωποι κι ας μοιάζουν εξωτερικά ως ρομαντικοί αναζητητές στην φύση.

Υπάρχει όμως και σπουδαία τέχνη που προκύπτει από την παρατήρηση πουλιών. Ο John James Audubon έφτιαξε καταπληκτικούς πίνακες κατά την εξερεύνησή του στην Αμερική. Παρουσίασε τον κόσμο των πουλιών σε μεγάλους πίνακες και ήταν τόσο μεγάλη η επίδρασή του που φτιάχτηκε στην συνέχεια η δυναμική National Audubon Society, η οργάνωση των Ηνωμένων Πολιτειών για την προστασία των πουλιών.

Ο δικός μας, αν και παγκόσμιος σήμερα, Πασχάλης Δουγαλής φτιάχνει καταπληκτικούς πίνακες, απόλυτα ρεαλιστικούς, σαν σχέδια για την αναγνώριση των ειδών στο πεδίο. Η τέχνη του, έχει ξεπεράσει την ρεαλιστική απεικόνιση καθώς βλέπεις το ζώο ή το πουλί με τα μάτια του ίδιου του είδους.

Μια απεικόνισή του με τον σπιζαετό στην φωλιά του, μια λαμπερή μέρα στους Λειψούς, είναι σαν να βλέπεις το τοπίο με το μάτι του μαυροτσιροβάκου που απεικονίζεται στα φρύγανα που φύονται δίπλα στην φωλιά.

_ Ο Πασχάλης Δουγαλής, ζωγραφίζοντας πουλιά στο πεδίο

Μετρημένο τόπο έχουν οι άνθρωποι
Και στα πουλιά δοσμένος είναι ο ίδιος αλλ'
Απέραντος!

Οδυσσέας Ελύτης: Ιουλίου Λόγος, Τα ελεγεία της Οξώπετρας

Υπάρχει όμως και μια άλλη ματιά για τα πουλιά. Το βιβλίο: «Εγκώμιο των πουλιών»[1] του Giacomo Leopardi[2], το είδα μπροστά μου στην βιτρίνα του βιβλιοπωλείου «Το Κεντρί» στην Θεσσαλονίκη. Μπορεί να το έβαλε ο Αντώνης εκεί γιατί ήξερε ότι θα περάσω. Αυτό είναι που εκτιμώ σ' αυτόν. Από την βιτρίνα φαίνεται η διάθεση του για αναζήτηση με την σύνθεση φιλοσοφίας, πολιτικής και ποίησης.

Είναι ένα μικρό βιβλιαράκι, μόλις 48 σελίδων μαζί με το πρόλογο και το επίμετρο, με εξώφυλλο ένα παλιομοδίτικο σχέδιο συκοφάγου από το κλασικό βιβλίο του Λινναίου Systema Naturae, του 1758. Δεν ήξερα, τίποτα για τον συγγραφέα. Διαβάζω: *ρομαντικός ποιητής και φιλόσοφος που πέθανε 39 χρονών*. Έγραψε το σύντομο κείμενο «Εγκώμιο των πουλιών» ως έναν ύμνο για την φαινομενική ελαφρότητα περιλαμβάνοντάς το στο αριστούργημά του «Μικρά ηθικά». Παρά την αμετάκλητη επιθυμία του συγγραφέα να μην διαιρεθεί ποτέ το βιβλίο του, το «Εγκώμιο των πουλιών» απέκτησε αυτονομία, μεταφράστηκε ξέχωρα και σχολιάστηκε, μόνο αυτό, ως κάτι ιδιαίτερο και μοναδικό.

Η σύνταξη του κειμένου συμπίπτει με την αρχή της σύγχρονης βιολογίας. Ο Leopardi ξέρει μόνο τον Αριστοτέλη και τον Λινναίο. Και μάλιστα φαίνεται να μην τον ενδιαφέρει καθόλου η επιστήμη. Αντιθέτως ψάχνει να βρει τις υποκειμενικές ιδιότητες της εσώτερης φύσης των πουλιών. Υποθέτουν μάλιστα ότι έχει μια τάση προς τον νεοπλατωνισμό. Ο τρόπος που ξεκινάει το κείμενο το δείχνει.

«*Ο Αμέλιος, μοναχικός φιλόσοφος, κάποιο ανοιξιάτικο πρωινό και ενώ καθόταν στη σκιά με τα βιβλία του και διάβαζε στο εξοχικό του σπίτι, συνεπαρμένος οπό το κελάηδημα των πουλιών στην ύπαιθρο, άρχισε σταδιακά να αφουγκράζεται και να στοχάζεται, ώσπου στο τέλος παράτησε την ανάγνωση, πήρε στο χέρι τη γραφίδα και επί τόπου έγραψε τα ακόλουθα: Τα πουλιά είναι από τη φύση τους τα ευτυχέστερα πλάσματα του κόσμου. Και δεν αναφέρομαι στο γεγονός πώς κάθε φορά που τα βλέπεις και τα γρικάς σε ευφραίνουν, αλλά στην ίδια την ιδιοσυστασία τους: αισθάνονται χαρά και ευθυμία περισσότερο από κάθε άλλο πλάσμα…*»

Τον μοναχικό φιλόσοφο Αμέλιο δεν τον ενδιαφέρει καθόλου η βιολογία των πουλιών. Βρίσκεται στον αντίποδα του επιστήμονα. Ας δούμε την διαφορά με μια πραγματική ιστορία. Όταν πριν μερικά χρόνια με μια ομάδα παλιών μελών της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας οργανώναμε το «Σχολείο πουλιών», έναν κύκλο σεμιναρίων με περιεχόμενο την γνωριμία με τα πουλιά, την προστασία τους και τον τρόπο άσκησης της παρατήρησης πουλιών, αυτής της δραστηριότητας που οι Άγγλοι λένε bird waching, είδαμε ότι μια από τις ημέρες των σεμιναρίων συνέπιπτε με την γιορτή του Αγίου Βαλεντίνου.

Αποφασίσαμε λοιπόν να αφιερωθεί η ημέρα στην ερωτική ζωή των πουλιών. Το ανέλαβε μια πολύ καλή επιστήμονας και καθόλου συμβατική στην προσωπική της ζωή. Εκείνη την μέρα έκανε μια πολύ καλή παρουσίαση αλλά τόσο ξερή ώστε απουσίαζε κάθε αναφορά στην ομορφιά της γαμήλιας τελετουργίας των πουλιών όπως οι εντυπωσιακοί χοροί του γερανού ή του σκουφοβουτηχταριού. Η παρουσίαση εστίαζε σχεδόν αποκλειστικά στην λειτουργία της αναπαραγωγής και το «εγωιστικό γονίδιο». Όλοι έφυγαν με ένα σωρό γνώσεις αλλά κατηφείς.

Αντίθετα, το κείμενο του Leopardi έχει μια διαχρονική γοητεία γιατί περιέχει άμεσους πρωτογενείς και ανάλαφρους στοχασμούς και μόνο επιλεκτικά θα χρησιμοποιήσει γνώσεις αρχαίων σοφών. Μιλάει για την ροπή των πουλιών προς την απόλαυση και την χαρά και για το προνόμιο του κελαηδίσματός τους που συγκρίνεται με το προνόμιο των ανθρώπων, μόνων αυτών ανάμεσα στα ζώα, στο γέλιο.

Ο μοναχικός φιλόσοφος Αμέλιος, το alter ego του Leopardi, είναι εντελώς βέβαιος ότι τα πουλιά δεν υπόκεινται στην πλήξη αφού ασκούν το σώμα τους με την συνεχή κίνηση και είναι γεμάτα με «*ζωή εξωτερική*».

Ο κόμης Giacomo Leopardi γεννήθηκε στο Recanati της Ιταλίας το 1798 και πέθανε στην Νάπολη το 1837.

Μένει παρατηρώντας και θαυμάζοντας την πηγαία ζωή «*… πολύ σοφά έπραξε η φύση σκορπίζοντας στην γη και στον αέρα ζωντανά που ολημερίς, με χαρμόσυνη σθεναρή και επιβλητική φωνή, σχεδόν επικροτούν την ζωή της πλάσης, παροτρύνοντας τα λοιπά όντα να χαρούν, και κατά συνέπεια μαρτυρώντας, αν και ψευδώς, την ευτυχία των πραγμάτων*». Αυτή η «φαινομενική ελαφρότητα» και η επίγνωσή της δίνει μια άλλη αίσθηση για τον κόσμο «*… εκείνη την πλούσια, ποικίλη, ελαφριά, ασταθή και παιδική φαντασία, η οποία συνιστά αέναη πηγή τερπνών και ευχάριστων στοχασμών, γλυκών πλανών, ποικίλων και παρηγορητικών απολαύσεων, καθώς αποτελεί το μεγαλύτερο δώρο με το οποίο η φύση αποδεικνύει την γενναιοδωρία της στις ζωντανές ψυχές*».

Ένα βιβλίο που το διαβάζεις ξανά και ξανά και κάθε φορά κάτι καινούργιο ανακαλύπτεις. Η μετάφραση του Χρήστου Μπιντούδη είναι εξαιρετική, η γλώσσα και η σύνταξη άψογη και η επιλογή του πολυτονικού απολύτως κατάλληλη για να αποδώσει το κείμενο. Κάθε φορά που το τελειώνεις νιώθεις το ίδιο αίσθημα με τον Leopardi που κλείνει το κείμενο αναφερόμενος στον αρχαίο λυρικό ποιητή Ανακρέοντα:

«*Όπως ο Ανακρέοντας επιθυμούσε να μεταμορφωθεί σε καθρέφτη, προκειμένου να τον θωρεί διαρκώς εκείνη που αγαπούσε, ή σε φόρεμα για να την ντύνει, ή σε άρωμα για να τη μυρώνει, ή σε νερό για να την πλένει, ή σε ζώνη που θα την έσφιγγε γύρω από τον κόρφο της, ή σε μαργαριτάρι*

που θα φορά γύρω από το λαιμό, ή σε υπόδημα που με το πόδι της θα το πατά· έτσι και εγώ, για λίγο, θα ήθελα να μεταμορφωθώ σε πουλί για να απολαύσω εκείνη την απόλαυση και τη χαρά της ζωής τους.»

Δημήτρης Γ. Μπούσμπουρας

Σημειώσεις:

[1] Giacomo Leopardi. Εγκώμιο των πουλιών. 48 σελ. Εκδόσεις Άγρα. Εκδόθηκε τον Σεπτέμβριο 2017.

[2] Ο κόμης Giacomo Leopardi γεννήθηκε στο Recanati της Ιταλίας το 1798 και πέθανε στην Νάπολη το 1837. Θεωρείται ένας από τους μεγάλους Ιταλούς ποιητές του 19ου αιώνα.

Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Άρδην, Τεύχος 111, Μάρτιος 2018

Πηγή: Κουτσομύλι